ציונים

לא ישכור. סם פ"ד הלכה י"ח. **מי שאינו מניח.** סם הלכה י"ב: **ז העומר.** סם פ"ה הל"ח. **עמדו עניים.** סם הל"ג:

שינויי נוסחאות

ו הפועלים כד"ק הפועל וכ"ה בירושלמי. **ואחד** כד"ג **לא** ואחד לאו. **עולים** כד"ק עולם וכ"ה בירושלמי.

תוספות חדשים

[בר"ב ד"ה] **אל תסג גבול כו' ליוצאי מצרים כו' עכ"ל.** וקשה ס"כ על כל מצות שבתורה יש לדרוש כן וי"ל דלא מיירי כאן שרוצה לגזול לעניים או לעקור המצוה רק שרוצה להחסיר על ידי הקב"ה דמעשר עני רשות לבעה"ב לחלק כמ"ש הר"ב בפ"ח משנה ד' אבל בלקט שכחה ופאה כתיב תעזוב אותם שהם יטלו והוא אינו מבין הטעם לחלק ביניהם לכן אמר עולי מצרים כשם שיליאת מצרים היה חוץ לארצנו כן מצות הקב"ה ודו"ק. ועד"ז י"ל לקמן פ"ו מ"ג גבי פרט שרוצה לזכות בו קודם שיגיע לארץ כיון דכתיב לא תלקט משמע שכבר מונח בארץ **ודו"ק** (ממהורש"ח זצ"ל).

תום' רעק"א

ז [אות נז] בר"ב ד"ה **ולא שכחו. דקאי גביה.** ואף אם שכחו אח"כ לא הוי שכחה כיון דבשעה ששכחוהו פועלים היה מתחיל שם השכחה עדיין היה זכור לבעה"ב באותו שעה זכתה לו שדהו ובעי שיהיה שכחת בעה"ב קודם שכחת פועלים. דבשעה שהתחיל לחול עליו שם שכחה לא זכתה לו שדהו. כך מבואר בסוגיא דפ"ק דב"מ ומה שסיים הרע"ב דאם בעה"ב בעיר הוי שכחה אע"ג דלא שכחו בעה"ב. משמע דשכחת פועלים הוי שכחה. אבל ל' הסוגיא לא משמע כן דאמרינן שם אבל בעיר אפילו זכור ולבסוף שכוח הוי שכחה. משמע דבעינן עכ"פ סוף שכוח להבעה"ב. וכ"כ להדיא בשיטה מקובצת שם בשם הר"ן ומהר"י אבוהב ושארי פוסקים כולם וכן ברמב"ם העתיק לישנא דהש"ס הנ"ל.

ו **אל תסג גבול עולים.** לשון הר"ב אל תקרי עולס אלא עולים. וכתב הרמב"ם וזה על דרך הדרש ומעיקרי לשון הקדש כי לומיות המשך והנוח יתחלפו קצתם עם קצתם והם נופלות מן הכתיבה להקל ע"כ. וכתב בעל יפה מראה שהוקשו רז"ל לזה משום דק"ל מאי קמ"ל מצוה המפורשת בתורה לא תסיג גבול (דברים יט) ממנה לפי זה ניחא שהודיענו שלא יאנה ממה שגבלו רבותינו על פי הקבלה איזהו לקט ואיזהו אינו ע"כ. ומ"ש עוד הר"ב וי"מ עולים אלו בני אדם שירדו מנכסיהם. שני הפירושים פליגי דהו לאורמי בירושלמי וכ"ל פלוגתייהו משום דתרי קראי כתיבי במשלי אל בסי' כ"ג ואל בסי' כ"ג ומאן דדריש פי' קמא נסיב לקרא קמא דסיומיה אשר עשו מנחתך והיינו עולי מצרים ומאן דדריש פירוש תניין נסיב לקרא תניין דסיומיה ובשדי יתומים אל תבא. ויתומים עניים קרויין בכתוב כדכתיב לגר וליתום וכמו שאפרש בס"ד

מֻתָּר[ט] וְהַלּוֹקֵחַ אָסוּר. **לא יְשִׁפּוֹר אָדָם אֶת הַפּוֹעֲלִים עַל מְנָת שֶׁיְּלַקֵּט בְּנוֹ[י] אַחֲרָיו. מִי שֶׁאֵינוֹ מַנִּיחַ אֶת הָעֲנִיִּים לְלַקּוֹט[יא], אוֹ שֶׁהוּא מַנִּיחַ אֶת אֶחָד וְאֶחָד לֹא, אוֹ שֶׁהוּא מְסַיֵּעַ אֶת אֶחָד מֵהֶן, הֲרֵי זֶה גּוֹזֵל אֶת הָעֲנִיִּים.** עַל זֶה נֶאֱמַר (משלי כב) **אַל תַּסֵּג גְּבוּל עוֹלִים[יב]: ז הָעֹמֶר שֶׁשְּׁכָחוּהוּ פּוֹעֲלִים וְלֹא**

פירוש המשניות להרמב"ם

עמו הוא גוזל העניים. [ופירוש יסייע יעזור] ומה שאמר **עולים.** והפסוק אמר עולם לא יקשה בעיניך שזה על דרך דרש ומעיקרי ל' הקדש כי אותיות המשך והנוח יתחלפו קצתם עם קצתם והם נופלות מן הכתיבה להקל ור"ל בעולים עולי מצרים

מלאכת שלמה

עולם היא מ"ס הרבים בלקל דומס עומס. עולה שלמס. משה מלד הקב"ה מעלם מים ומארץ מלרים ע"כ. וע' בפ' קרבן אהרן בפ"ג דפ' קדושים. ז **העומר ששכחוהו פועלים ולא שכחו בעל הבית שכחו בעל הבית ולא שכחוהו פועלים.** כן ג"ל במשנה. ובירושלמי מפרש ולא שכחו בעה"ב אינו שכחה דכתיב קנינך ושכחת. שכחו בעל הבית ולא שכחוהו פועלים אינו שכחה דכתיב כי תקוצר ושכחת משמע לגרוך שגם הקוצר דהיינו הפועל יזכהנו. ור"ס בן יהודה פליג ופסיקא ליה דגם מכל מלס בעינן

י כ י ן — תפארת ישראל — י כ י ן

כו. בלקט שכחה ופאה שבה. מבל במכר קמה לבד שניהן מסורים דבזה קניון בדך ובזה קניון: **כז.** בל פועל. ולא מחר. וי"ל לפפי' אין הבן קמוך על שולחן מבין ופפי' בהמנה על מלס בעלמה מסור. רק מורחה למלחמה נקט: **כח.** אלא רוצה לילקטן בעלמו ולחלק

כט. כ"ל אל תסיג גבול דהיינו מזהרות שנעטוו עולי מלרים. שמתעקש בדעתך לומר אלא נעטוו על כך. והרי הס ידעו הלייוו בבירור. וכך נמסר לך מפה לפה. ויש מומרים לעוסים. רלה לומר יולדים שהם העניים. ע"ד שבי נהור:

משנה ראשונה

ו **ע"מ שילקט בנו אחריו.** הלשון משמע שבנו הולך אחריו בשעת הקציר ומלקט אחריו הנושר ממנו ואין שאר עניים מלקטים שם. וע"ג דהיינו מסיים אחד מהן דבשמוך דעובר בבל תסיג ולמה לי הכא טעמא דמוזיל גבי'. היינו טעמא דבל תסיג ליכא הכא כדלמר פ"ק דב"מ דף י"ב דניחא להו לעניים לפי שהכל נמי מלקטין בניהו בתרייהו. אלא משום דמוזיל גבי' איכא. ומשמע מהכא דהא דלמרי' פ"ד מ"ה שבא מבעיות ביום לא אמרו אלא בשפה משום דשפה ודאי איכא בבל השדות אבל בלקט ושכחה זימנין דליתנהו בלל ולא שביד הבו תקנתא דלי ניימא בלקט נמי שבא מבעיות תיפוק לי' דבבלל טעם דמוזיל גבי' היאך ילקט אחריו אלא בזמן שאקנו. אבל הרא"ש כתב בפ"ד בלקט נמי אמרו שבא מבעיות. וי"ל כיון דעניים גופייהו ניחא להו לא תקנו זמן בזה. ג"ע י"ל דאחריו דקאמר לאו שילך בנו מיד אחריו בשקוצר. אלא בעת שיבאו העניים ללקט לא ילקטו אבר עניים במקום שבקל הפועל הזה רק בנו ילקט אחריו ואבר עניים ילקטו אחר אבר הפועלים. ומסיים לזה בירסא הספרים דגרסי לא יסבור אם הפועלים לשון רבים: **בנו אחריו.** וכ"ם ע"מ שילקט הפועל עלמו פשיטא דאסור ולכדותא נקט בנו. ולמאי דפי' דאחריו היינו שהולך בנו מיד אחריו ללקט ומתוך זה מובא שאר העניים. והלכך בפועל גופי' לא משכחת לה שילקט מיד שמבטל ממלאכתו. ולמאי דאמרי' פ"ק דב"מ דבלא תבאי מלקט בנו ומשמו אחריו משמע דה"ה הוא עלמו מובר בענין שהיו מבטל ממלאכתו. **מי שאינו מניח את העניים ללקוט.** בלת בשה היבי דמי אי נוטל בלקט שכחה ופאה מס הוא עני: **על מנת שילקט בנו אחריו.** שעל ידי בן הפועל מבבה לו מן השבירות, ומלמת פורע חובו משל עניים: **אל תסג גבול עולים.** בלומר אל תבאי עולס אלא עולים. אית דמפרשי לה עולי מלרים, שלא תשנה המזהרות שבמורה שבתנה ליולאי מלרים. ואית דמפרשי עולין לשון בבוד בדרך שהון עולין לשון בבוד בדרך שקורין לעור סגי נהור: ז **ולא שכחו בעל הבית.** בגון דבעל הבית בשדה °לבאי גביה וזבי ביה. אבל בעל הבית בעיר, הוי שבחה, אף על גב דלא שבחו

בעל הבית: **ח לכובעות.** לעשות מהן כמין כובע גרמא, שכך היו רגילים לעשות עטרות של שבולין ולשום גרמא: **לכומסאות.** מינס גדוסים ובולטים למעלה ככובעות אלא נכפפים למטה שאינו גרמא כל כך כמה דתימא (דברים לג) הלא הוא כמוס עמדי: **ולחררה.** קלר מעט ועימר כדי לגלגל עיסה לעשות חררה קטנה על גבי גחלים. פירוש*) אחר יש שקוראים המגוזה ומגדישים אותה במקום אחד עד שתתקף, ואז נושאים אותה למקום שדשים המגוזה ומקום הדישה נקרא גורן, ומה שמגדישים על גבי קרקע נקרא כובעות כדמות כובע שמשימין בראשן, ומה שמגדישים בארץ נקרא כומסאות, לשון כומס עמדי, ומה שמגדישים בעגולה כדמות חבן הרחיים נקרא חררה, על שם שהחררה עגולה: **ולעמרים.** עשה עמרים קטנים וסופו לעשות משנים ושלשה עומר אחד: **אין לו שכחה.** כלומר מה ששכח בשדה בשעה שמוליך לאחד מן המקומות הללו אינו שכחה, דכתיב (שם כ"ד) כי תקצור קצירך בשדך ושכחת עומר בשדה, מה קציר שאין מחריו קציר אף עומר שאין מחריו עומר, יצא[ו] אלו שיש מחריחן עומר: **ממנו ולגורן יש לו שכחה.** המוליך מאחד מהמקומות הללו לגורן, ושכח עומר באחד מן המקומות הללו הוי שכחה: **המעמר**

*) ראה תוס' אנשי שם בעמ' הבא.

שְׁכָחוֹ בַּעַל הַבַּיִת, שְׁכָחוֹ בַּעַל הַבַּיִת וְלֹא שְׁכָחוּהוּ פּוֹעֲלִים, עָמְדוּ עֲנִיִּים בְּפָנָיו אוֹ שֶׁחִפְּפוּהוּ בְּקַשׁ, הֲרֵי זֶה אֵינוֹ שִׁכְחָה: ח הַמְעַמֵּר לְכוֹבָעוֹת וּלְכֻמְסָאוֹת, לַחֲרָרָה וְלָעֳמָרִים, אֵין לוֹ שִׁכְחָה. מִמֶּנּוּ וְלַגֹּרֶן, יֶשׁ לוֹ שִׁכְחָה. הַמְעַמֵּר לַגְּדִישׁ, יֶשׁ לוֹ שִׁכְחָה.

פירוש המשניות להרמב"ם

כלומר המצות והחוקים אשר צוה האל (ליוצאי) [על עולי] מצרים. **ז חפוהו בקש.** כסוהו והסתירוהו בתבן ודומה לו. **ח** המנהג לקצור החטה ולעשותה ערימות ערימות במקומות רבות עד שיקבצו הכל במקום אחד ומן המקום ההוא למקום הדישה והוא נקרא **גורן**. וכל אשר יקבצו מן הערימות מעל הארץ נקראו **כובעות**. שהם דומים לכובע [והיא כילה הברזל שיניחו בראשם במלחמות]. וכל מה שיקבצו בחפירה שהיא נעשית בארץ נקראו **כומסות**. גזור ממלת הלא הוא כמוס עמדי (דברים לב). ומה שיתקבצו ממנה כעגולה דמות רחיים נקראו **חררה**. [דומה לעוגה שנקראת חררה.] וכן ביאר הגמרא. **ולעמרים**. הוא שיוליך האלומים הקצורים לעשות מהם עמרים גדולים וזה הוא נקרא לעמרים וכל מה שיוליכם ממקום הקצירה אל אחד המקומות האלה אם שכח כלום במקום הקצירה אינו שכחה ואם הוליך מאלה המקומות למקום הדישה ושכח דבר באחת מאלו המקומות יש לו שכחה וזה ענין מה שאמרו ממנו ולגורן יש לו שכחה. וענין **המעמר לגדיש** ידוע. ומה שאמרו **גמר המלאכה**. ר"ל המקום שאין מוליכין אליו כי אם לקבץ שם העמרים בלבד ולא יקבץ אותם העמרים אחר כן לעשות מהם עמרים גדולים ואמר הכתוב כי תקצור קצירך בשדך ושכחת עומר בשדה ואמר מה קציר שאין אחריו קציר אף עומר שאין אחריו עומר ואז יתחייב בשכחה.

מלאכת שלמה

שיהא שכוח אפי' מעובר ושב בדרך. **או שחפוהו בקש.** ומאי כך שכחוהו פועלים ובעל הבית כיון שבגרמת עניים נשכח לא הוי שכחה. הר"ש והרע"ב ז"ל. **ח המעמר לכובעות וכו'.** פי' לשון למייתי כ"ע ז"ל הוא פי' רבינו שמשון ז"ל וכתב עליו ה"ר משה ז"ל ולא יפה בעיני פי' זה לתין דרך לעמר לגורך דבריס הללו והו"ל למיתני הקומר לגורך דבריס הללו אין לו לקט ע"כ: ופי' כ"ע ז"ל לכומסאות. תכשיט למטה במקום שהוא כמוס. ע"כ.

לגדיש יש לו שכחה. דמשעימר הכל רואה לעשות מהן גדיש דהאי עימור אין מחריו עמור וכי הדר ושכח מן הגדיש ולגורן שהוא במקום דישה אין לו שכחה דכבר נתקיימה המצוה. גדיש היינו כשלובלין כל העמרין במקום ג' עד זמן הדישה. גרן הוא מקום שדשין בו התבואה כדמוכח בפ' כל שעה וגם הכרי שמעורב התבן והמוץ עם התבואה קרוי גרן דכתיב הנה הוא זורה את גרן השעורים וכו' אבל בריצת הלא הוי עמור לגדיש כשמוזר ומעמר

תפארת ישראל

ל. ודוקא דקאי בעה"ב גבי עומר וחכי היה. דאם לא כן אפי' לא שכחו בעה"ב הוה שכחה: **לא.** דכל שכחה שלא מחמת עצמו אינו שכחה. כמו נקט אינו מחמת עצמו (פ"ד מ"י): **לב.** מפנה עמרים: **לג.** לפנותן למקום אחר לעשות שם מהשבלים כמין כובע גרמא: **לד.** כובע גמוכה: **לה.** לעשות עוגה קטנה ע"ג גחלים. וי"מ דר"ל לעשות עמרים בתמונת עוגה. ומשם יפנן אח"כ

משנה ראשונה

שכחה וליף לה התם מקרא. ומתני' מיירי בשדה וקאמר כשנכנס אחד מהם ונתנה שלא לו שכחו השני שע"פ שחזר גם הוא ושכחו אינו שכחה. ולפ"ז ל"ל לשכח בעה"ב ולא שכחוהו פועלים בתחלה שלא ע"פ שנכנסו אח"כ גם הם אינו שכחה דכהא נמי זכתה לו שדהו ע"פ שנכנס תחלה כיון שלא שכחו הפועלים זכתה לו שדהו. ולשון הרמב"ם בתחלה פ"ה דין ג' היה בעל השדה בעיר ואמר יודע אני שהפועלים שכחו עומר שבמקום פלוני ושכחוהו ה"ז שכחה ושם היה בשדה ואמר כן ושכחוהו אינו שכחה וכו'. נ"ל דושכחוהו דריסת ורפיח ט"ס הוא וצ"ל ושכחו דקאי אבעה"ב שחזר ושכחו גם הוא וכן בלשון הר"ש מהירושלמי נפל טעות זה שכן מוכח מפי' רש"י ותוס' דצ"מ כדפי'. **עמדו עניים בפניו או שחיפוהו כו'.** דוקא שנתכסה ע"י עניים אבל נתכסה מליהו בעפר או בקש ושכחו ה"ז שכחה דשם בטומן לחכמים דפ"ו מ"י. אלא ע"י עניים קנסא הוא. וצ"ל דקנסו שלא יתנו גם לעניים יחזרו וילקטו ובכך. דוקא שנתכסה ע"י עניים אבל נתכסה מליהו בעפר או בקש ושכחו ה"ז שכחה דשם בטומן לחכמים דפ"ו מ"י. אלא ע"י עניים קנסא הוא. וצ"ל דקנסו שלא יתנו גם לעניים יחזרו וילקטו ובכך. ולפי"ז ל"ש לשכח בעה"ב ולא שכחוהו פועלים בתחלה שהא שלא ע"פ שנכנסו אח"כ גם הם אינו שכחה דכהא נמי זכתה לו שדהו ע"פ שנכנס תחלה כיון שלא שכחו הפועלים זכתה לו שדהו. ולשון הרמב"ם בתחלה פ"ה דין ג' היה בעל השדה בעיר ואמר יודע אני שהפועלים שכחו עומר שבמקום פלוני ושכחוהו ה"ז שכחה ושם היה בשדה ואמר כן ושכחוהו אינו שכחה וכו'. נ"ל דושכחוהו דריסת ורפיח ט"ס הוא וצ"ל ושכחו דקאי אבעה"ב שחזר ושכחו גם הוא וכן בלשון הר"ש מהירושלמי נפל טעות זה שכן מוכח מפי' רש"י ותוס' דצ"מ כדפי'. **עמדו עניים בפניו או שחיפוהו כו'.** דוקא שנתכסה ע"י עניים אבל נתכסה מליהו בעפר או בקש ושכחו ה"ז שכחה דשם בטומן לחכמים דפ"ו מ"י. אלא ע"י עניים קנסא הוא. וצ"ל דקנסו שלא יתנו

ציונים

ח המעמר. שם הל"ג י"ג.

ראשון לציון

ח [במשנה] **המעמר לכובעות.** בערוך ערך כבע ירו' כובעות מן לעיל כמה דתימא וכובע נחשת על ראשו וכומסאות מן לרע כמה דתימא הלא הוא כמוס עמדי וגו' פירוש כובעות לשבי שבלים הן וכומסאות תחתון של שבלים וי"ל כובעות לגודות הקשורות למעלה כנגד לשבילין כומסאות לגודות הקשורות מתחת. **לחררה.** בערך חר ג' כתב הערוך ירוש' חררה גלגל וים לומרים הנשדף מן הזרע.

תוספות אנשי שם

בידו לעני אבל כל המי לא עדיד מעשה בידים אלא שבא למנוע קלח עניים מן הלקט ושם דרך לאחריס שילקטו שם בהרווחה לשלילו בבא למנו שאינו מניח לעניים אינו ר"ל שלוקח לעצמו לשיפוק ליה לעבר על ד"ת אלא פי' שאינו בא לשדה בג' אבעיות שאינו מניח שהעניים יקטו בזעזם ג"כ שממהר לוחם שיחזרו ללקוט ואינו מניחם שילקטו כדרך העולם (רמ"ה). **ז** במשנה **שחפוהו בקש.** הר"ם הביא מספרי דטעמא משום דהוי טומן ואמיל כר"י לקמן פ"ו מ"י. וביושלמי פ"ו אימא העומר שהמזיק בו להוליכו לעיר ומנו ע"ג מביאו ושכח שביהם התחתון שכחה והעליון אינו שכחה. רש"י אמיהם אינם שכחה התחתון מפני שהמוסק והעליון מפני שהמזיק בו. ר"ן אמר בזוכר אח העליון. אימא דר"י כר' יוסה כמה דתר"י בזוכר את הקטין כן ר"ן אומר בזוכר את העליון. ומשמע דקאי אר"ש דלר"ש אין התחתון שכחה בזוכר העליון דאז הוי טומן. אבל בשכח העליון הוי התחתון שכחה אע"פ שהוא מכוסה. וכיון שהלכה כרבנן לגבי ר"ש אפילו בזוכר העליון הוי שכחה. וכ"ד הרמב"ד ומ"כ גם מגמגמו אין הלכה. אבל הר"מ סובר דר"ז אינהו קאי דבזוכר את העליון גם רבנן דר"ש מודו שאינה שכחה ולא משום טומן אלא דע"י העליון אי אפשר שיזכור גם את העומר. ועי' בר"מ פ"ה ה"ד ובפ"מ בירו' פ"ו.

תוספות אנשי שם

ח במשנה **זה הכלל**. מצטריך לפי מימרא דשם ימצא מי שיקבץ העמרים למקום שאינו גמר מלאכה בעין בלאו דומיא לעמיים שהעומיים ברישא אסר היו רגילים בהם במקום ובזמן שהגג שלח יהיה לו דין זה (הוי"ע). ועי' תוי"ט פ"ו דתרומות מ"ד. בר"ב ד"ה **ולחררה כו'**. **פ"א כו'** לפי' הזה הניח הרמ"ם בשם הרמב"ם. ועי' בל' הר"מ בפי' ז"ל המנהג לקוד המטה ועשותה ערימות ערימות במקומות רבות עד שיקבצו הכל במק"פ ומן המקום ההוא למקום הדישה והוא נקרא גרן. וכל שאר יקבצו מן הערימות מעל הארץ נקרא כופעות כו'. ומפרש הרמ"ם והר"ב שכופעות ומוסקות ומרחה הם מוראי הגדים שממנו נוטלים לגרן וע"ל שכתה כיון שגיריך לשאת ממנו לגרן לדוש שם. ועפ"ז הוגרכו לדחוק ולפרש דמ"ש המעמר לגדים י"ל שכתה מיירי בלגונו שיאגרו שם בחותו מקום ושם ידוש חותם כמש"ל הר"ב בד"ה המעמר לגדים. ובאמת הוא דוחק גדול דל"ל למימר המעמר לגדים כיון דכופעות ואינך נמי גדים ניהו וכבי הול"ל ושם היה דעתו שיאגרו שם לדוש חותם שם י"ל שכתה ממנו ולגרן ע"ל שכתה. ומצאתי להרדב"ז פ"ה מיי"ב שכ' דגרשה מל' הר"מ שמנהג היה לעשות בשעה שקוצר כפורת כופעות ומשם מקבלין ומוליכין לתפילה ומשם למרכה ומשם לעשות משם ערמיים גדולים כדי להוליכן למקום הדישה. וכזה מיושב קצת דכופעות ואינך לאו מוראי הגדים שם ועדיין לא מכר גדים במתנתינו. אבל תמוה להכל טעמא מאי למה לן כלל גדים בהדי הגך ולומר המעמר לכופעות כו' ולגדים אין לו שכתה ממנו ולגורן י"ל שכתה ושם מתכוין שיאגרו בגדים לדוש חותם שם י"ל שכתה ממנו ולגרן ע"ל שכתה. ומצאתי בהרמ"ז שהגיה נוסן הר"מ שם הי"ג בזה"ל. פיזחו מקום שהוא גמר מלאכה זה מקום שדעתו לקבץ העמרים שם ולדוש חותם שם או להוליכן משם למקום הדישה שהוא הגרן ע"כ. ולפ"ז קיבוץ העמרים בעימורם המחרון שאין מחריו קבוץ ממקומות נפרדים נקרא גמ"ל. ושם מוליכן כולן משם לגורן שהוא מקום הדישה ע"ל שכתה כיון שזה לוקחן כולן ממקום ע'. ולפ"ז מיושב המעמר לגדים כפשוטו דלפי' נאין כוונתו לדוש שם י"ל שכתה וממנו ולגרן ע"ל שכתה. וע"ל שמ"ש בפירושו וכל שאר יקבצו מן הערימות וכו' הוא לשון מסוקם ופירושו כלומר היה אומר וכל שאר מן הערימות שאר יקבצו מעמידים רבים מעל הארץ כו' ולשון כזה מצוי הרבה בפירושו. ולפ"ז כופעות ואינך הם מוראי הערימות. שהם יקבצו אל"כ במק"פ. והוא הגדים. ומן המקום ההוא למקום הדישה:

תפארת ישראל י כ י ן

לט. שגמלך להוליך מגדים לגורן ולדוש שם: **מ.** מיהו דוקא בעומרים אין שכתה רק בגמר מלאכה. אבל בקמה ע"ל גמר מלאכה (כפ"ו מ"ז). וכ"כ בתילנות ג' שכתה (פ"ז מ"ח) ע"ל גמר מלאכה:

משנה ראשונה

הרמ"ם והר"ב שינו מכוונת הרמב"ם לפי פי' הר"ב בפי' השני משמע שהכל תלוי בכוונתו בשעת העמור אם דעתו להוליכן למקום שיאגרו שם לדושם הוי מעמר לגמר מלאכה ויש לו שכתה. אבל אם דעתו שלא יאגרו במקום שמוליכן שלא לחזור ולהוליכן משם למקום דישה אינו שכתה כהולכה לשמורה כיון שאתכוון בשעה להולכה שניה וזהו שכתב גבי המעמר לגדים ורוצה שיאגרו שם ודוש חותם שם יש לו שכתה ואם נמלך להוליכם למקום אחר לדוש חותם אין לו שכתה ע"כ. וטעמא דנמלך שלא היתה מתחלתו מתחלה לכך הא שם היה דעתו מתחלה בשעת הולכה לשמורה לחזור ולהוליכם למקום אחר הוי ליפסק שבהולכה לשמורה אינה שכתה ובשניה הוי שכתה. ויש לדקדק דל"ב למה ליה למתני למיתני לכופעות ולכומסקות וכו' ליפלוג ולימני בדידיה במעמר לגדים שם דעתו שיאגרו שם יש לו שכתה, ואם מתחלה היתה דעתו להוליכם משם לגורן אין לו שכתה שלא כשמוליכם לגורן. וליכא למימר דכולה בשתם מיירי ושתם כופעות וכומסקות שלא ישאירו שם ושתם מעמר לגדים כדי שיאגרו, דלפי פירושו כופעות וכומסקות היינו גמי גדים ממש שמגדישין בקרקע כל התבואה או בחפירה, ומאן יימר שלא ידושם במקומם. ועוד דמפרש ממנו ולגורן שגמלך, מידי גמלך קתני. אבל דברי הרמב"ם כך הם שהמעמר לכופעות ולכומסקות היינו שעושה כמה ערימות כאן וכאן ומשם מקבץ כולם ועושה מהן גדים שהקרקע כמין הר והיינו כופעות או בחפירה והיינו כומסקות. וכשמעמר לעשות ערמות הקטנות אין זו גמר מלאכה שידוע שלא ידושם במקומם כאן מעט וכאן מעט וכשמקבץ כולם למקום אחד לכופעות או לכומסקות זו היא מקום גמר מלאכה ואפילו דעתו להוליכן משם עוד למקום אחר לדושם לעפ"כ מקום קבוץ כל התבואה שרצוי לדושם זו היא מקום גמר מלאכה והיינו דקתני ריש המעמר לכופעות כו' היינו ערמות קטנות כדי לעשות מהם כופעות אין זו גמר מלאכה שלא ממנו ולגורן כלומר כשמקבץ כל הערמות לגורן והיינו הולכה שניה שרוצה לעשות כותש והיינו גורן. וסיפא המעמר לגדים היינו כשמקבלם לכופעו יש לו שכתה ואפילו הוליכם ממנו לגורן אפילו דעתו היתה מתחלה לכך מ"מ הגדים הרמשן הוי מקום גמר מלאכה. ושכי ליקא מתני' זה שכלל המעמר למקום גמר מלאכה ולמאי מתי מקום ליתני המעמר לגמר מלאכה ושלא לגמר מלאכה ש"מ דמקום תליא. ולשון הרמב"ם מתוכו פ"ה אין י"ג ליזהו מקום שהוא גמר מלאכה מקום שדעתו לקבץ כל העומרין שם ולדוש חותן שם או להוליכן שם למקום גדים שהוא הגורן ומקום שאינו גמר מלאכה הוא מלאכה הוא המקום שמקבלין בו העומרין כדי לעשות מהן ערומות גדולות כדי להוליכן למקום אחר, ע"כ:

הלכתא גבירתא כללא דפרק ה'

משנה א המגדיש תבואתו ע"ג לקט. אפילו בשוגג ואפילו מין בשא"מ. קנסוהו שכל הנוגע בארץ מופקר לעניים ופטור ממעשר. ורק אם הרוח פיזר השבלים על שדה שלא לוקט הלקט ממנה אומדים חלק מ"ה לקט שראויים לעשות ויתן כך להעניים.

משנה ב שבולת מחוברת שנשכחה. אם נקצרת עם הקמה שייכא לבעה"ב. שבולת לקט שנתערבה בטבל והעני רוצה דוקא שבולת. יטול הבעה"ב מהתערובות ג' שבלים. ויאמר על א' מהן. אם זו לקט מוטב. ואם לאו יהיו תרומה ומעשרות שלה כולן בב'. ואם הב' גופה לקט. יהיו תרומ"ע של א' בהג'. ונותן הראשונה להעני. והב' וג' לכהן. והכהן יפריש על א' מהן ממק"א המעשרות שחייב עליה.

משנה ג מותר בעה"ב להרבין שדהו במים. כדי שלא יתערב האבק בשבלים כשהפסדו הוא יותר מהפסד הלקט. וישום הפסד הלקט ויתן לעניים.

משנה ד עשיר שנוסע בדרך ואין עמו מזונות. מותר במתנת עניים. וא"צ לשלם רק לכשירצה.

משנה ה החליף תבואתו על מתנת עניים. חייב בתרומ"ע על מה שנתן להעניים ולא על מה שקבל מהם. ב' עניים שקבלו שדה באריסות שיטול בעה"ב חצי התבואה. והם חצי הב'. מותר כל א' מהן ליתן מעשר עני שלו לחבירו. אבל שניהן אסורין בלקט שכחה ופאה שמהשדה. בד"א בזכו שניהן בהתבואה במחובר. אבל באמר הבעה"ב. כך וכך ממה שתקצר יהיה שלך. אז מותרים שניהן גם בלקט שכחה ופאה שמכל השדה. ורק המעשר עני יתנו זל"ז כלעיל. דמדזכו בתבואה אחר שקצרו. הו"ל כבעה"ב.

משנה ו המוכר שדהו עם קמתה. מותר המוכר בכל מתנת עניים שבה. ולא הלוקח. אבל במכר רק הקמה. שניהן אסורים בהן. אסור להתנות עם הקוצר על מנת שלא יניח ללקט מתנת עניים רק בנו ובני ביתו של פועל. וכ"כ אסור לבעה"ב לעכב שום עני מללקוט ולסייע לאחר. או לעכב כולן. בחפצו שילקט הוא ויחלק ביניהן.

משנה ז שכחה אינו רק בששכחו כל אדם שראה אסיפת העמרים. ואם גרמו העניים שיהיה שכוח אינה שכחה.

משנה ח המפנה עמרים מהשדה למקום ב' ומשם למקום ג'. ומשם לגורן. אם היה א' מהמקומות הללו מיוחד לעשות בהשבלים גמר מלאכה. אז יש שכחה כשיוליך לשם ולא כשיוליך משם להגורן. אבל באין מיוחד המקום לגמר מלאכה. אז אין שכחה כשיוליך לשם. ויש שכחה כשיוליך משם ולגורן.

פרק ו **א בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים, הַבֹּקֵר לָעֲנִיִּים, הֶבְקֵרא. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים, אֵינוֹ הֶפְקֵר, עַד שֶׁיַּפְקִיר אַף לָעֲשִׁירִים כַּשְּׁמִטָּהב. כָּל עָמְרֵי הַשָּׂדֶה שֶׁל קַב קַב וְאֶחָד שֶׁל אַרְבַּעַת קַבִּין וּשְׁכָחוֹ,**

פ"ו **א בית שמאי אומרים הבקר לעניים.** מי שהפקיר לעניים ולא לעשירים אין הפקר יכ"ל ופטור מן המעשר, דכתיב בלקט ופאה (ויקרא י"ט) לעני ולגר תעזוב אותם, מה תלמוד לומר תעזוב אותם למד על עזיבה מחרת דהיינו הפקר שהיא כן, מה זו לעניים ולא לעשירים אף מה שנאמר במקום אחר לעניים ולא לעשירים: **אף לעשירים כשמטה.** דכתיב (שמות כ"ג) והשביעית תשמטנה ונטשתה, מה תלמוד לומר ונטשתה, למד על נטישה אחרת דהיינו הפקר שהיא כשביעית, מה שביעית לעניים ולעשירים אף הפקר לעניים ולעשירים. ועוד י"ל דמאותם דריש שהוא מיותר. ועיין לקמן: **כשמטה.** פירש הר"ב דכתיב והשביעית תשמטנה ונטשתה מה תלמוד לומר ונטשתה וכו' ירושלמי. ודיה שמתי תשמטנה ונטשתה מיעוט. זה לעניים ולא לעשירים. אבל מה שנאמר במקום אחר לעניים ולעשירים. ודיה שמתי תשמטנה ונטשתה מיעוט. זה לעניים ולעשירים. אבל מה שנאמר במקום אחר לעניים ולא לעשירים: **ואחד של ארבעת קבין.** לשון הר"ם בירושלמי מפרש טעמא דב"ש שהוא יכול לחלקו לעמרים של קב קב ולעשות ממנו שורה. הואיל ועומרי השדה קטנים שמין בכל אחד ואחד כי אם קב. וכן עומרי השדה של שני קבין ואחד של ח' קבין ודיה שמתי לטעמייהו דאמרי בפרקין

פירוש המשניות להרמב"ם

פ"ו א כבר בארנו כי ההפקר אינו מחוייב במעשרות ומה שהפקיר לעניים בלבד אומרים בית שמאי שהוא הפקר ואינו מחוייב במעשר והביאו ראיה עליו מה שאמר הכתוב לעני ולגר תעזוב אותם ואמרו יש לך עזיבה אחרת שהוא לעניים ולא לעשירים. **ובה"א** אמר הכתוב בשמיטה תשמטנה מה ת"ל ונטשתה יש לך נטישה אחרת כזו. ואתה צריך לדעת כי לבית

מלאכת שלמה

פ"ו א **הבקר** כמו הפקר. ה"ר שמשון ז"ל וכן פירש גם כן הרמב"ד ז"ל ובמס' עדיות וכן בסמ"ג עשין סי' כ"ט וגם הרמ"ם ז"ל בפ' ומלו טרפות דף קמ"ג וכן ג"כ כתב הרמב"ן ז"ל בפי' החומש פ' בשלח פקוח נפשא גרוחק שהוא כמו נפשא בציית גם בפקוח נקרא תהיה דבפ' קדושים. גם המ' הר"ם שיריליו"ו ז"ל כ' הנקר גרמי' בציית והוי כמו הפקר וכן בלשון המקרא נקרא מהיה לדעת הרמב"ן ז"ל וכקיש ופומזיש תרגם יונתן סריקין ובקרין. הבקר לעניים הבקר משום דתנן בפ' הפאה ניתנת להפקר פטור מן המעשר מפרש ליה תנא דמתני' גוונים כי היכי דלהוי פטור מן המעשר. ותני לה הכא משום דתנא לעיל דיש שכחה שיש בה זכות לבעה"ב ומייתא במעשרות ולא תלה השכחה מע"ג שהיא מדה שזוכין בה עניים. תנא אגבה נמי מדה שזוכין בה עניים ללמ

י כ י ן — תפארת ישראל — י כ י ן

פ"ו **א.** מס הפקיר רק לעניים. הו"ל הפקר ופטור ממעשר. דילפינן ממתנת עניים בלקט וכו': **ב.** דבשביעית הכל מופקר גם לעשירים:

משנה ראשונה

פ"ו א **בש"א הפקר לעניים הפקר.** פי' הר"ב דילף מפאה דכתיב תעזוב ללמד על הפקר שהיא כזו. וע"ל דהיינו מדכתיב תעזוב יפרוק מרי זימנא כדאמר בחולין דף קל"ד. ותע"ג דהתם דריש ליה למלתא אחריתא י"ל דמרבי הכל. ועוד י"ל מדה"ל למיכתב עזוב לשון לווי וכתב תעזוב דמשמע נמי רשות והיינו הפקר דלמה מלוה: **ובה"א אינו הפקר.** דילף משמטה ואמר בירושלמי הר"ם דרשי משמטה דשמטה מיעוט וה"ה דרשי אותם דפאה מיעוט. והדבריס לריכין טעם אמאי לא דרשי ב"ש מיעוט אותם דפאה וכן ב"ה אמאי לא דרשי מיעוט דגבי שמטה. ומיהו לב"ה י"ל דאין ה"ל דדרשי למרוייהו מיעוטי והלכך מתרוייהו ליכא למילף ומשמטה לילף משמטה להאמיר למיב במעשר עד שיפקיר לעניים ולעשירים. אבל ב"ש שכתו להקל מאי קסברי. וגראה דמשמטה לא ילפי כדאמרי לקמיה מיעוטא. אבל מפאה ילפי שפיר דאי ס"ד לאותם ממעט שאין הפקר עד שיפקיר לעניים ולעשירים ליפתוק מריבויא דתעזוב וליפתוק מאותם. ומסברא אמרי להאמיר עד שיפקיר אף לעשירים אלא ע"כ אותם לאו למעוטי הפקר אחי. ומיהו לאחי לאמרי התם במולין דף קל"ד תעזוב יפרוק אחי שהמפקיר כרמו ומזר ונכנו מייב בשכחה ופאה וכו' מו ליכא למימר ליפתוק מתעזוב דהא מיפטרין ושמע ב"ש לית להו הך דהמפקיר כרמו וכו'. ס"ל לפילו אית להו הכא ריבויא דילהו מדכתיב תעזוב אלא עזוב כדפי' לעיל. **ואחד של ארבעת קבין.** אבל פחות מארבעה מודו ב"ש שהוא לקמן בעניים ומרבעה לבעה"ב. וב"ה ליתי להו רואין לחלקו לעולם הוי שכחה ומשמע ולאי לפילו אחד של משה קבין ויותר. ואלא כמ"ש הר"ב בפ"ד דעדיות מ"ג דיותר מארבעה מודו ב"ה לחינו שכחה ואין טעם לזה. ולאיתי שדברי הר"ב בעדיות הם מדברי הרמב"ם שכ"כ בפ"ה ממ"ע דין י"ו וכבר תמה שם הרב משנה למלך בזה. וכתב הר"מ דה"ה אם כולם הם של שני קבין ואחד של שמונה. ולכאורה משמע ה"ה כולם של חני חני קב ואחד יותר מאני קבין לב"ה או שני קבין לב"ש אינו שכחה אבל לקמן מ"ש כתבנו דחליל בפלוגתא דלחנא דספרי אין זה גדיש והוי שכחה.

ציונים

פ"ו א **בש"א**. ב"מ ל: עדיות פ"ד מ"ג. תוס' ב"ק כח. מנחות ע"ח: **אינו הפקר**. מיי' פ"ב מהלכות נדרים הלכה טו. טור ושו"ע חו"מ סימן רעג סעיף ה.

שינויי נוסחאות

פ"ו א **הבקר** כל"ג ג' גם נדב"ם הפקר בפ"ק ונד"ם ג' גם נדב"ה הבקר עד שיובקר בב"מ וכ"ה בירושלמי ובעדיות שם.

ראשון לציון

פ"ו א [תוי"ט סד"ה] **הבקר פירושו כמו הפקר כו' ובש"ס החליפו בפ"א.** וע"ע תוס' מולין נט: סד"ה והכי נמי.

תום' רעק"א

פ"ו א [אות נח] [ד"ה זה שייך לעמ' הבא] **ב"ש אומרים אינו שכחה.** וה"ה אם שכח עומרים ובהם ד' קבין דזהו נלמד בק"ו דר"ג בפרקין מ"ו והכא ל"ש תשובת חכמים דלשם דהא עיקר טעמא דב"ש דאפשר לחלק לעומרים (משנה למלך).

תוספות אנשי שם

פ"ו א תוי"ט ד"ה **הבקר כו' ממוצא השפה.** נ"ל שכן היה המנהג שלהם שאנו רואים היום שהמדפיסים ל' ערכי לא יכולו לצטות הפ' כ"ף בב"ת ו"מ שמייב מהם לומר בל' רבו כמ"ש הרמב"ם בעדיות פ"ק מ"ג וע"כ לומר כן דלאל"ה מ"ש הלי מתני' מדפ"ק מ"ג. ולא ניחא לי כלל בהקדוק התוי"ט שמפרש בדברי רו"ל בסדר דקדוק המורה בהתחלפות האותיות ממוצא פ'. שדוקא בחורה שכולה שמותיו של הקב"ה י"ל כך שנחלף אות זו בזו אבל בב"מ מה להם להחליף האותיות כ"א לצמוד לשון ערומים וממ"ש הרמב"ן עלמו פסוק נשפת בדוחך ופ' לא תחמוד בה תרחה שמין החלוף לרו"ל מפני הדקדוק אלא מפני השמטת המצטע לפי המקומות כדאמרינן קורין לאלפי"ן עייע"ן ולעייע"ן אלפי"ן וה"ה בבי"ת

במקום פ' לרגילים בל' ערבי (רמ"ז). בא"ד **בב"מ במשנה בבי"ת.** אין זה מכוון בספרים שלנו שנמלא בהם ג"כ בפ"ק (ב"ד). במשנה **לעניים.** דוקא. דאילו לעשירים ולא לעניים מודו ב"ש דאילו הפקר כמפי' בירושלי ומוכרח כן מלשון המשנה דאל"כ הול"ל דבוודאי לאפאה אפילו לעשירים לבד הפקר. ובזה ב"ש שפיר הוצרכו ב"ש לומר בפירוש בפאה כמ"ש ב"ה כשמיטה. (ש"ל). תוי"ט ד"ה **הבקר שמעינן נמי כו' לחך כו'**. לפ"ז יתעמי למה שכתב רבינו בהיות בהיות לפוף הפרק שפפק לקט לקט דדרשינן נמי מתעזוב ולעי"ב להכת ודאי שייך שפיר מ"ש בהו"ע לעני ספ"ד דאל מהנהו מילי דרשינן מתעזוב אותם דפ' אמור ושם הוכחנו לדיתא אבל הכא ודאי מ"ש דהך דרשא נפקא מתעזוב דפ' אמור ויש להוכיח כן מל' הר"ב שכ' דכתיב בלקט ופאה לעני כו' ושם כוונתו על פ' דקדושים ההוא דקאי ג"כ אפרטו ועולות ומ"ש הני תרתי דנקט הר"ב ולא הול"ל אלא או כולהו או חד מיניהו אלא דבכיון נקט הר"ב הני תרתי להודיע לכוונתו על פ' דאמור דאל נזכר שם אלא לקט ופאה והיא גופה כותא הר"ב דאלא תקשי הא מצטרף תעזוב לדרשא לעיל דאי"ל **ועי"ל דמאותם כו' ואע"ג דאיעל דרשינן אותם שאין בהם שכחה כו'** מי להימא לכתוב תעזוב דהוה קאי אפאה אדר ולקט קאיך למין בהם שכחה ויש בשמעתות אותם נמי דקאי אמדר וקאיך לכותב שם תלמה להפקיר הכל יהא הפקר לעני ולגר גם הדשה אי הקאיך כולה (רמ"ז). במשנה **אינו הפקר**. ותייב בשעבר ואפילו קדש עני וחכה לפ עשה ולא כלום כדמוכח פ' אלו מציאות ד' ל: (ר"ש): **עד שיופקר**. מל' זה נראה דשם הפקיר תחלה לעניים ואח"כ חזר והפקירו לעשירים מהני ב"ה אע"ג דלא הפקיר לכולם יחד אלא ז"ש (ש"ל). תוי"ט ד"ה **כשמיטה כו' אותם מיעוט וכו'**. כתב הרב הו"ע בירושל' פליגי בה ר"י ור"ל. דר"י ס"ל דשמיטה דקתני לסיפיה בעלמא נקט דלא יליף ב"ה מינה אלא מאותם דכתיב בפרקין דמקרא דב"ש ממעוט' דאותם כמ"ש התי"ט. ור"ל ס"ל דכשמיטה